
Előszó

E kötet írásai szakmai anyagok (nem hivatalos dokumentumok), amelyek a Művelődési és Közoktatási Minisztérium felkérésére készültek, hogy nyersanyagul szolgáljanak a Nemzeti alaptanterv követelményeinek kidolgozásához. (A követelmények rövid, közérthető változatának első normatív és zövegezési kísérletét november tizenkilencedikén feladtuk a Minisztérium címére azoknak az általános céloknak és elveknek néhány oldalas megfogalmazásával együtt, amelyeket a követelmények munkálatai során szem előtt tartottunk). A szakmai anyagok megjelentetése azt a célt szolgálja, hogy az érdeklődő olvasó megismerkedhessen a téma koncepcionális problémáival, az újszerű megoldások elméleti háttérével, értelmezésével, indoklásával.

A közoktatási törvény úgy rendelkezik, hogy a tartalmi szabályozást az alapelvek, a tantervi követelmények, a vizsgakövetelmények, a kerettantervek, a helyi tantervek, a pedagógiai programok összehangolt rendszerével kell megvalósítani. E rendszerben a tantervi követelmények a tanulók felkészültségének, tudásának, tudatának, érzelmeinek, szokásainak, motívumainak, képességeinek, készségeinek fejlesztési feladatait írják le. Az átszarmasztatandó értékeket és ismereteket évfolyamokra elosztva és a tantárgyközi összefüggések szerint tantárgyakba rendezve a *kerettantervek*, a tankönyvek és a taneszközök tartalmazzák mint tartalmi ajánlásokat. Az értékelési, illetve a *vizsgakövetelmények* pedig azt fogalmazzák meg, hogy a képzés szakaszainak végén mit tudjon csólni a tanuló az elsajátított tudásával, képességeivel.

Az olvasó a fentiek értelmében nem hagyományos tantervi követelményeket fog találni, hanem *fejlesztési követelményeket*; nem tantárgyakba rendezett ismereteket (ezeknek a helye a kerettantervekben van), hanem fejlesztendő felkészültségeket, motívumokat, képességeket és hasonlókat.

A kötelező iskolázás egészére megfogalmazott közös követelmények egyik legnagyobb problémája a *tanulók közötti különbségek figyelembevétele*. Azt kellene elérni, hogy a legtöbbre képes tanulók is optimálisan fejlődhessenek, ugyanakkor a lassan fejlődőket ne állítsuk megoldhatatlan feladatok elé. A fejlesztési követelményeket úgy igyekeztünk megfogalmazni, hogy a legjobbaknak is lehetőséget kínálnak a mélyebb, az alaposabb elsajátításra. Ugyanakkor a kevésbé felkészülteknek, a lassabban fejlődőknek az értékelési követelmények a tanítandókon belül (kutatásokra alapozott felfogásunk szerint) majd meghatározzák a feltétlenül megtanítandó rész elsajátítási színvonalát is. Ez a rész a tanítandóknak mintegy a felét teszi ki. Amikor tehát az olvasó azt mérlegeli, hogy a követelmények maximalisták-e vagy minimalisták, akkor gondoljon e kétféle differenciálás lehetőségére.

A fentieknél is nagyobb problémát jelentenek a kötelező iskolázással szembeni új igények és lehetőségek. Eredményesebbé kell tenni az *értelem kiművelését*, amire a kognitív tudományok fejlődése lehetőséget is kínál, ha eredményeit fel tudjuk használni. Megnőtt az iskola felelőssége az egészséges és kulturált életmódra nevelésben, az Én kibontakozásának segítésében, vagyis az *alanyi felkészültség* fejlesztésében, amihez a pszichológia új eredményei kínálnak segítséget. Lényegesen növekedett az igény az alaposabb *társadalmi felkészültség* (a fejlettebb szociális motívumok, képességek és készségek, az állampolgári és gazdasági felkészültség, a politikatörténetet meghaladó történelmi tudat és magyarságtudat) iránt, amihez a szociálpszichológia és más tudományok eredményei hasznosíthatók. A *természettudományos és technikai felkészültséggel* szemben pedig az a határozott igény, hogy ökológiai, természetvédelmi szemléletmódra épüljön.

Ha az olvasó mindezt tekintetbe veszi, remélhetőleg megértően és segítőkészen viszonyul a megoldási kísérletek sok és sokféle problémájához.

Ezúton is köszönöm a közreműködők és a segítők munkáját, a véleményező iskolák, pedagógusok, a pedagógus szakmai szervezetek gondos és hasznos bírálatát.